

9

MZDY

Sředověcí scholastici považovali mzdy za otázku směnné spravedlnosti. Obvykle tomuto tématu věnovali kapitulu svých pojednání o nájmu (*locatione*).¹ Bylo pro ně přirozené a logické analyzovat kupování a prodávání všech výrobních faktorů (včetně najímání pracujících) ve spojení s jejich učením o cenách. Luis de Molina argumentoval:

Kromě pronájmu svého majetku a věcí, které mu někdo dal k pronájmu, člověk může pronajmout také sebe, aby poskytl jinému službu, jako je například učení, obhajování lidí u soudu anebo mnoho jiných služeb a úkolů.²

Tradice chápání mezd jako předmětu směnné spravedlnosti podobnému směně jiných ekonomických statků může být sledována zpět ke svatému Tomáši Akvinskému, který tvrdil, že mzda je přirozenou odměnou za práci, je „jakoby jakousi její cenou“ (*quasi quoddam pretium ipsius*).³ Svatý Bernardin aplikoval na mzdy stejná pravidla jako na ceny. Jeho současník svatý Antonín postupoval podobně a nabídl detailní rozборы zvláštních problémů spojených s mnoha různými druhy práce.⁴ Jeho pozice je, jak správně poznamenal Raymond

¹ *Locatione* se obvykle překládá jako „najímání a pronajímání“. Viz Samuel Pufendorf, *De Jure Naturae et Gentium Libri Octo*, ed. James Brown Scott (Londýn: Oceana, 1934), 741.

² Luis de Molina, *De Iustitia et Iure* (Moguntiae, 1614), disp. 486, col. 1064.

³ Svatý Tomáš Akvinský, *Summa Theologica* (Londýn: Blackfriars, 1975), I-II, q. 114, art. 1.

⁴ Svatý Antonín měl rozsáhlé znalosti různých druhů práce, které existovaly ve 14. století ve Florencii. Mezi jinými diskutoval o mzdách

De Roover, poněkud „liberálnější“ než pozice svatého Tomáše Akvinského.⁵ Zatímco Akvinský prohlásil, že mzdy jsou *jakoby* stejné jako ceny, svatý Antonín věřil, že mzdy jsou identické s cenami. Villalobos se zabýval mzdami ve své kapitole o pronájmu. Věřil, že pokud jde o práci, „musíme ji posuzovat stejným způsobem, jako posuzujeme spravedlivou cenu jiného prodejného zboží“.⁶

Podle scholastiků nejsou nabídka, poptávka a náklady jedinými faktory určujícími výši mezd. Sylvestre ve své *Summě* poznamenal, že cena zboží odráží jeho ocenění. Pokud jde o to produktivní zboží (*rei fructuosa*), dodal, že jeho cena by měla záviset na výnosu (*reditus*), který může přinést.⁷ Ve skutečnosti Sylvestre formuloval implicitní teorii imputace.⁸

„SPRAVEDLIVÁ MZDA“

Co se týká práce, otázka spravedlivých mezd a platů byla nejdůležitějším problémem, kterému scholastici čelili. Aby odpověděli na tuto otázku, nejprve vysvětlili, jak jsou determinovány ceny a mzdy na trhu. Jejich *teorie mezd* je zcela v souladu s jejich teorií cen.

Texty Luise de Moliny o platech měly velký vliv na další autory, a byly proto předmětem rozsáhlých studií historiků

právníků, lékařů, obchodníků a textilních dělníků. *Summa Theologica* (Lyon, 1516), III, Titulo 6, #III.

⁵ Raymond De Roover, *San Bernardino of Siena and Sant' Antonino of Florence, Two Great Economic Thinkers of the Middle Ages* (Cambridge, Mass.: Kress Library, 1967), 24.

⁶ Henrique de Villalobos, *Summa de la Theologia Moral y Canonica*, (Barcelona, 1632), 397.

⁷ Sylvestre de Priero, *Sylvestrinae Summae*, (Antverpy, 1578), heslo „*Estimatio*.“

⁸ Rakouská škola ekonomie používá tuto teorii k vysvětlení hodnoty výrobních faktorů.

dvacátého století. Svatý Bernardin a svatý Antonín byli v této oblasti jeho předchůdci.

Svatý Antonín prokázal velké znalosti trhu práce v textilním průmyslu a použil čistou logiku ve svém výkladu spravedlivých mezd jako mezd ustavených společným oceněním za nepřítomnosti podvodu.⁹ Luis Savaria de la Calle následoval tradici svatého Bernardina a svatého Antonína, když varoval, že se musíme zabývat „spravedlivou mzdou pracovníků, tovaryšů, úředníků a ostatních“¹⁰ stejně podrobně a se stejnou logikou, jakou věnujeme ocenění zboží.

Podle Moliny řádná mzda odráží obvyklý plat vyplácený pro podobné práce za podobných podmínek:

Uvážíme-li službu, kterou na sebe jednotlivec vezme, a velké nebo malé množství lidí, kteří jsou ve stejné době v téměř stejné službě, pak pokud mzda, která je jednotlivci určena, je alespoň na stejné úrovni jako ta nejnižší mzda, která se obvykle v té oblasti v tom čase v takové službě vyplácí, mzda bude považována za spravedlivou.¹¹

Podtrhl dobrovolný charakter všech smluv a odmítl myšlenku, že mzdy by měly být založené na potřebách pracovníků:

Pokud není zcela zřejmé ve světle všech průvodních okolností, že domluvená mzda přesahuje dolní hranici spravedlivé ceny (*infimum*), a že je tedy zjevně nespravedlivá, nesmíme považovat tuto mzdu za nespravedlivou, a to nejen podle občanského práva, ale také z hlediska svědomí. Z tohoto důvodu služebník nemůže požadovat o něco více, anebo pokud to nedostane, tajně sebrat zboží svého pána jako odměnu za svou službu. A pokud mu potají něco vezme a můžeme-li předpokládat, že to je proti vůli pána, ... pak páchá krádež

⁹ Svatý Antonín, *Summa Theologica* (Lyon: Johannis Cleyn, 1516), pt. 3, titulo 8, kap. 2.

¹⁰ Luis Saravia de la Calle, *Instruccion de Mercaderes* (Madrid, 1949), 55.

¹¹ Molina, *De Iustitia*, kn. 2, dis. 506, col. 1146. Viz též Villalobos, *Summa*, 407.

a je povinen mu to vrátit. To bude platit dokonce i v případě, že mzda bude sluhovi sotva stačit k živobytí a bude s ní schopen žít jen bídny život, protože vlastník je jenom povinen platit mu spravedlivou mzdu za jeho služby při zvážení průvodních okolností, a ne to, co je dostatečné pro jeho živobytí a o to méně pro živobytí jeho dětí a rodiny.¹²

Molina definoval spodní hranici spravedlivé ceny (*infimum*) práce jako „nejnižší mzdu určenou obecným oceněním“. Mzda je legální, pokud spadá do oblasti mezi padesáti procenty nad a pod spravedlivou mzdou. Jenom když plat činí méně než polovinu spravedlivé mzdy, bude mít zaměstnavatel povinnost kompenzovat pracujícím tento rozdíl. Aby se dokázalo, že mzda je spravedlivá, nesmí se uvažovat potřeby pracujícího nebo úroveň jeho živobytí, nýbrž spíše mzdy normálně placené za podobná pracovní místa a za podobných okolností. Molina prohlašoval, že toto zdůvodnění může být zevšeobecněno s odkazem na jakýkoli druh práce, ať už veřejné, nebo soukromé. „To je zřejmé, protože pokud není jasné, že je smlouva nespravedlivá, musí se dodržet, a co bylo odsouhlaseno oběma stranami, musí být považováno za spravedlivé.“¹³ Dodal:

Příjem nemusí být dostatečný pro plné zaopatření jich a jejich rodin. Avšak mnozí svobodně nastoupí do těchto zaměstnání za sjednanou mzdu, protože i když to samo o sobě nebude stačit k úplnému přežití, i přesto to pomůže, a přidají-li se k tomu další zdroje, jež možná mají jednotlivci, kteří vezmou zaměstnání za tuto mzdu, a s prací, kterou mohou věnovat jiným úkolům; a když se najdou mnozí, kdo se ochotně ujmou této služby za danou mzdu, mzda nebude považována za nespravedlivou platbu za tuto službu nebo úkol jen proto, že je placena jednotlivci, kterému nestačí k živobytí, nebo proto, že mu chybí další zdroje nebo zaměstnání, nebo

¹² Molina, *De Iustitia*, col. 1147.

¹³ Ibid.

proto, že má mnoho dětí, anebo proto, že si přeje žít na vyšší úrovni či s větší domácností, než by žil jinak.¹⁴

Společné ocenění mzdy bylo předmětem vlivu nabídky a poptávky, který musel být vzat v úvahu spolu s absencí násilí anebo podvodu a splnění smlouvy. Dobrovolný charakter pracovní smlouvy je důležitou součástí teorie pozdních scholastiků. De Soto, který psal několik let před Molinou, uváděl, že „pokud svobodně souhlasili s tímto platem za svou práci, musí být spravedlivý“.¹⁵ Dále říkal, že „nedostatečné mzdy“ nelze pokládat za ospravedlnění drobných krádeží:

„Za žádných okolností nemohou sluhové, ať slouží králi, anebo menším šlechticům, tajně něco vzít svým pánům s odvodněním, že nejsou dostatečně dobře placeni.“¹⁶

To je pravda, zvláště pokud sluhové svobodně přijali tento plat, „protože nikdo dobrovolně nepodstoupí újmu“. Z tohoto důvodu jim de Soto poradil: „Pokud nechcete sloužit za tento plat, odejděte!“¹⁷

Františkánský kněz Villalobos kritizoval ty pracovníky, kteří chtěli pomocí zákonů nastolit svou vlastní „spravedlnost“. Odmítl jejich argumenty tímto způsobem:

A pokud oni [pracující] říkají, že mzda je pod spravedlivým minimem, zdá se, že jim nemůžeme věřit, protože pokud by mohli najít jiného [zaměstnavatele], který by jim platil víc, šli a pracovali by pro něj, ale pokud nemohou nikoho najít, jsou jako zboží, které musí [potenciálního kupujícího] prosit [aby si ho koupil]. ... Z tohoto důvodu oni mají nižší cenu, protože jejich služby jsou ceněny méně, když existuje

¹⁴ Ibid. Překlad z *New Catholic Encyclopedia*, sv. 5, 52.

¹⁵ Domingo de Soto, *De Iustitia et Iure* (Madrid: IEP, 1968) kn. 5, q. 3, art. 3, fol. 150.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ „*Et ideo si non vis illo pretio servire, abi.*“ Ibid.

nedostatek zaměstnavatelů, stejně jako je méně ceněno zboží v situaci nedostatku kupujících. ... Takže si nemají na co stěžovat.¹⁸

Zaměstnavatelé mohou odmítnout najmutí práce, pokud je cena velmi vysoká, protože „je to proti rozumu a spravedlnosti, chtít, aby si někdo něco koupil nebo najal za cenu, kterou on nechce“.¹⁹

Pro Lessia nemohly být pokládány za problém podílné (distributivní) spravedlnosti ani mzdy těch, kdo pracovali pro republiku (pro stát).²⁰ Stejně jako Molina i Lessio napsal, že plat je spravedlivý, pokud je podobný tomu obvykle placenému, dokud zůstává v rámci hranic spravedlivé ceny. Poznámeneal, že pokud plat někdy klesne pod *minimální* spravedlivou cenu, musí být člověk opatrný, aby nesoudil příliš zbrkle, protože mnoho lidí může svobodně a dobrovolně souhlasit i s tímto platem. Navíc mzdy se neskládají jenom z peněžního obnosu. Platy mohou být velmi nízké, ale pokud je dané povolání spojeno s veřejnou úctou, je – jak Lessio připomněl svým čtenářům – tato úcta či dobrá pověst součástí celkového platu.²¹

Zákonný plat také může spadnout pod minimální úroveň, pokud neexistuje dohoda, že plat musí být doopravdy zaplacen, anebo když je platba ponechána na libovůli pána. Podle většiny scholastiků je v takovém případě poctivé zaplatit sumu podobnou spravedlivé ceně.²²

Lessio zmínil dva případy, ve kterých je ospravedlnitelná nižší mzda než mzda minimální. První se týká zaměstnavatele, který najímá pracovníka bez potřeby jeho služeb a jako

¹⁸ Villalobos, *Summa*, 407.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Leonardo Lessio, *De Iustitia et Iure* (Antverpy, 1626) kn. 2, kap. 24, d. 4, 326.

²¹ *Ibid.*

²² *Ibid.*

odpověď na jeho požadavky ho najme jenom ze slitování. Lessio říká soucitnému zaměstnavateli, aby takového pracovníka nakrmil, ale dodává, že peněžní odměna mu náleží jen tehdy, mají-li jeho práce a služby vyšší hodnotu než jídlo, které pracovníkovi poskytl. Druhý případ odkazuje k těm sluhům, kteří chtějí pracovat, aby se zaučili, jak se má daná práce vykonávat, anebo aby obdrželi odměnu.²³ Jako učni mohou i tito pracovníci obdržet platy pod minimální úrovní.

Villalobos nabídl podobné argumenty. Uváděl, že pracujícím může být zapláceno v naturáliích, a citoval příklad neproduktivních sluhů, kteří vyrábí dost jenom na své jídlo a přístřeší, anebo studentů, kteří pracují za jídlo a přístřeší tak dlouho, dokud jim zaměstnavatel dává čas studovat. Zmínil dokonce lidi, kteří platí za práci na místě, kde se mohou naučit speciální dovednosti.²⁴

Joseph Gibalini definoval spravedlivou mzdu jako tu, která bere v úvahu službu zaměstnance, hojnost nebo vzácnost pracujících v podobných profesích a výši mezd obvykle vyplácených za tuto práci na daném místě. Pak zopakoval Molinovy argumenty, včetně toho, který může šokovat některé moralisty dvacátého století: Kategoricky prohlásil, že zaměstnavatel nemusí vzít v úvahu ani potřeby pracujícího, ani jeho rodiny.²⁵

Kardinál Juan de Lugo uváděl, že sluhův plat je spravedlivý, pokud je přinejmenším podobný nejnižšímu platu (*infimum*) obecně placenému v tom místě za danou práci. Usuzoval, že vysoké platy, které platili bohatí šlechtici svým sluhům, nemusí být brány v úvahu. V argumentu podobném těm uváděným Molinou, Lessiem, Villalobosem a ostatními tvrdil Lugo, že spravedlivý plat nemá žádný vztah k potřebám pracujícího.

²³ Ibid.

²⁴ Villalobos, *Summa*, 407.

²⁵ Joseph Gibalini, *De Usuris, Comerciis, Deque Aequitate et Usu Fori Lugdunensis*, (Lyon, 1657), 27. Latinský text zní: „*Non egitur ad hanc aequitatem, suamque familiam sustentare; non enim textur herus dare quantum valent obsequia sibi praestanda attentis omnibus circumstantiis.*“